

Marzena Przybysz
Biblioteka Narodowa

Polska Bibliografia Bibliologiczna

Studia na Uniwersytecie Warszawskim w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Pracuje od 1991 r. w Bibliotece Narodowej, w Zakładzie Teorii i Organizacji Bibliografii w Instytucie Bibliograficznym. Od 2007 r. w Zakładzie Dokumentacji Księgoznawczej BN. Redaktorka bibliografii bibliologicznych (Polska Bibliografia Bibliologiczna, Bibliografia Bibliografii Polskich). W dorobku piśmienniczym znajdują się opracowania z zakresu bibliografii, bibliologii, bibliotekarstwa, działalności

Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Od 2009 r. jest sekretarzem redakcji miesięcznika „Bibliotekarz”. Działalność w SBP.

Streszczenie: Artykuł zawiera założenia i analizę Polskiej Bibliografii Bibliologicznej — bibliograficznej bazy danych tworzonej w Zakładzie Dokumentacji Księgoznawczej Biblioteki Narodowej w systemie bibliotecznym MAK. Baza powstała w 1997 r. rejestruje piśmiennictwo od rocznika 1995. Artykuł prezentuje jej rozwój w ostatnich pięciu latach, aktualne problemy oraz plany na przyszłość. Przedstawia również nową wersję Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (BABIN) powstałą w 2011 r. — blog BABIN 2.0.

Słowa kluczowe: Polska Bibliografia Bibliologiczna, bazy bibliograficzne, system biblioteczny MAK, Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, BABIN, Blog BABIN 2.0.

Abstract: The paper describes genesis, principles and development of the Polish Bibliological Bibliography — a bibliographic database created in MAK system in the National Library. The resource, available online from 1997, registers documents published since 1995. The report contains detailed data regarding the number of bibliographic records included yearly in the database and statistics regarding its usability. In conclusion, the present issues and problems connected with the compilation of the bibliography and plans for its future. It also present a new version of “Analytical Bibliography of Library and Information Science” (BABIN) was founded in 2011 — blog BABIN 2.0.

Keywords: Polish Bibliological Bibliography, bibliographic database, MAK library system, Analytical Bibliography of Library and Information Science, BABIN, Blog BABIN 2.0.

[Prezentacja](#)

Polska Bibliografia Bibliologiczna (PBB) ma charakter bibliograficznej bazy danych, specjalnej, dziedzinowej, przeznaczonej dla określonego kręgu użytkowników, przede

Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki

II Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech

Poznań, 17-19 kwietnia 2013

wszystkim dla bibliologów, bibliotekarzy, bibliofilów, księgarzy, wydawców i innych osób związanych zawodowo z nauką o książce, biblioteką i informacją naukową. Obejmuje chronologicznie rekordy bibliograficzne dokumentów, których wydanie datuje się zasadniczo od roku 1995. Wśród nich znajduje się znikoma liczba dokumentów z datą druku sprzed 1995 r., które wpłynęły do Biblioteki Narodowej po 1995 r. i zostały zarejestrowane w bibliografii narodowej. Tworząc bazę na potrzeby bibliografii, adaptowano format danych MAK BN. Baza jest dostępna na witrynie elektronicznej Biblioteki Narodowej.

Dane bibliograficzne PBB prezentowane są w formacie podstawowym oraz z wybranymi polami formatu. Bibliologiczną bazę danych można przeszukiwać według indeksów: autor, tytuł, seria, [tytuł] czasopismo/tytuł pracy zbiorowej, cykl, słowo, hasło przedmiotowe, temat/określnik, wydawca, miejsce wydania, rok wydania, numer bibliograficzny [pozycji w danym roczniku bibliografii], język tekstu, dział, rocznik. Z praktycznego punktu widzenia najczęstsze wykorzystanie znajdują indeksy: autor, tytuł, [tytuł] czasopismo/tytuł pracy zbiorowej, słowo, hasło przedmiotowe, temat/określnik, dział, rocznik.

Baza zawiera około 80 000 opisów. Według stanu z 11 kwietnia 2013 r. poszczególne roczniki zawierają:

- rocznik 2008 — 5793 opisów,
- rocznik 2009 — 6533 opisów.

Obecnie redagowane:

- rocznik 2010 — 5741 opisów,
- rocznik 2011 — 7955 opisów,
- rocznik 2012 — 4211 opisów.

Pod względem zasięgu wydawniczego w PBB rejestrowane są wydawnictwa samoistne wydawniczo (zwarłe i ciągłe), artykuły z czasopism, fragmenty z wydawnictw zbiorowych oraz prac autorskich. Wprowadzane są także opisy dokumentów elektronicznych (wydawnictwa zwarłe w postaci CD-ROM-ów, czasopisma elektroniczne, artykuły z czasopism elektronicznych).

Liczba pozycji bibliograficznych w bazie danych PBB w poszczególnych grupach dokumentów w przeciągu lat jest mniej więcej stała z tendencją wzrostową (tab. 1). Najczęściej wykorzystywaną grupą są artykuły z czasopism. Wiąże się to z częściej poruszaną na łamach czasopism szeroko rozumianą tematyką bibliologiczną. W PBB za lata 1995–2012 zostały zarejestrowane artykuły z 2842 tytułów czasopism polskich i zagranicznych.

Tab. 1. Pozycje bibliograficzne w Polskiej Bibliografii Bibliologicznej według typów dokumentu

Opisy bibliograficzne	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Ogółem od 1995 do 2012 r.
Artykuły z czasopism	2689	3214	2895	1410	3934	1887	39124
Fragmenty wydawnictw zbiorowych	1182	1281	1779	2379	2175	1224	16555
Fragmenty prac autorskich	548	544	839	928	432	269	7782
Wydawnictwa zwarte	431	367	638	505	534	324	6333
Wydawnictwa ciągłe	97	101	105	100	94	38	1542

Źródło: Opracowanie własne.

Pod względem tematycznym w PBB utrzymuje się następująca tendencja: najwięcej rekordów bazy danych stanowią opisy bibliograficzne dotyczące zagadnień z szeroko pojętego bibliotekarstwa — organizacji i historii w kraju i za granicą, metodyki i techniki bibliotekarskiej, zawodu bibliotekarskiego, bibliotek według rodzaju. Znacznym wzrostem ilościowym w przeciągu kilkunastu lat odznaczają się publikacje z dziedziny informacji naukowej oraz zagadnień automatyzacji i digitalizacji zasobów, edukacji medialnej i informacyjnej. Liczne są dokumenty dotyczące aspektów digitalizacji w różnych ujęciach. Prawo autorskie oraz biblioteczne poprzez pryzmat życia bibliotecznego w zestawieniu z otoczeniem i komunikacją społeczną to także często występujący wątek. Utrzymuje się niewielka liczba rekordów bibliograficznych z zakresu teorii, metodyki i organizacji bibliografii. Wśród nich zarejestrowane są głównie opracowania dotyczące opisu bibliograficznego w zautomatyzowanych formatach bibliotecznych oraz publikacje dotyczące bibliografii narodowej i innych rodzajów bibliografii. Na tle ogólnego dorobku publikacji bibliologicznych prace tego typu występują rzadko (tab. 2).

Zawartość bibliograficznej bazy danych PBB pod względem tematycznym, z uwzględnieniem liczby prezentowanych opisów, przedstawia się następująco:

1. Bibliotekarstwo (organizacja i historia, metodyka i technika, zawód, poszczególne biblioteki i ich rodzaje, księgozbiory poza biblioteką),
2. Struktura i dzieje książki (pismo, budowa książki, rodzaje dokumentów, historia książki, czasopiśmiennictwo),
3. Wytwarzanie książki (pisarstwo, papiernictwo, drukarstwo, ruch wydawniczy, rozprowadzanie książki, estetyka książki),
4. Informacja naukowa, dokumentacja,
5. Użytkowanie książki (czytelnictwo, techniki pracy z książką, wystawy, bibliofilstwo),

6. Bibliologia,
7. Bibliografia (teoria i metodyka, historia i organizacja, rodzaje).

Tab. 2. Pozycje bibliograficzne w Polskiej Bibliografii Bibliologicznej według tematyki

Opisy bibliograficzne	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Ogółem od 1995 do 2012 r.
Dział I. Bibliologia	177	175	174	115	134	88	1224
Dział II. Informacja naukowa	810	1110	1454	1970	2812	1020	11873
Dział III. Bibliografia	71	69	99	74	84	24	1095
Dział IV. Struktura i dzieje książki	1312	1319	1574	1572	1583	1155	18712
Dział V. Wytwarzanie książki	1155	1282	1284	1290	1538	927	15976
Dział VI. Bibliotekarstwo	1437	1500	1683	1695	1575	1025	21381
Dział VII. Bibliofilstwo	287	346	262	276	322	292	4128

Źródło: Opracowanie własne.

System pozwala na wykonanie zestawień liniowych i bibliograficznych oraz ich wydruków w edytorze, co daje także możliwość wygenerowania i przygotowania rocznika bibliografii w postaci drukowanej (PDF do druku), a także elektronicznej (PDF internetowy) z aktywnymi linkami:

- do opisów niepełnych (bez własnego numeru i odsyłające do pozycji bibliograficznej) — w przypadku opisu wielotematycznego,
- odsyłaczowymi (całkowitymi i uzupełniającymi) — w przypadku pozycji pokrewnych i podrzędnych,
- indeksowymi.

Pod względem zasięgu terytorialnego bibliografia zawiera materiały ukazujące się w Polsce oraz polonica zagraniczne. Obecność poloniców zagranicznych w PBB jest jej ważnym elementem. Są to opisy z każdego rodzaju dokumentów (artykułów, fragmentów pracy zbiorowej, czasopism itp.). Autorami są zarówno Polacy, mieszkający w kraju, poza granicami, jak i autorzy innego pochodzenia. Rejestrowane teksty są napisane głównie w językach: angielskim, niemieckim, rosyjskim, francuskim, rzadziej — włoskim, czeskim, litewskim, słowackim, węgierskim, ukraińskim, duńskim itd. Polonica zagraniczne uzupełniają i dopełniają całość piśmiennictwa rejestrowanego w bibliografii.

Dzięki nim jest pełniejsza i bogatsza. Są tym bardziej cenne, że dają świadectwo rynku wydawniczego Polaków i Polski na świecie w zakresie bibliografii i nauki o książce. Tematycznie dotyczą głównie: historii książki, czasopiśmiennictwa, bibliotekarstwa, ruchu wydawniczego, księgarstwa itp. Obejmują zagadnienia życia kulturalnego z obszaru książki zarówno w ujęciu historycznym, jak i współczesnym.

Zawartość poloników zagranicznych uwzględnianych w rocznikach PBB:

- 2007 — 98 poz.,
- 2008 — 91 poz.,
- 2009 — 82 poz.

Obecnie redagowane:

- 2010 — 67 poz.,
- 2011 — 70 poz.,
- 2012 — 5 poz.

Ogółem od 1995 r. do 2012 r. zostało zarejestrowanych 1320 tego rodzaju pozycji. Zestawienie wskazuje na tendencję malejącą obecności poloników wobec tendencji wzrostowej ogólnej liczby pozycji bibliograficznych rejestrowanych publikacji. Tym bardziej są cenne.

Polska Bibliografia Bibliologiczna ma w założeniu ukazywać możliwie kompletną produkcję wydawniczą w zakresie bibliologii. Jako źródło skondensowanej informacji przyczynia się bezpośrednio do poszerzenia i udostępnienia wiedzy. Baza PBB pozwala rozpoznać stan badań, ale również orientuje w tematach rzadko podejmowanych lub nawet nietkniętych, co jest niezwykle cenne dla osób poszukujących tematów do badań. oraz przygotowujących podręczniki, skrypty, kompendia, monografie tematyczne itp. Ujęcie bibliograficzne nauki o książce w postaci bazy danych i jej udostępnianie, stanowi cenny materiał dla badaczy szeroko pojętej kultury książki.

Swego rodzaju uzupełnieniem treści zawartych w PBB o zagadnienia i tematykę podejmowaną na świecie są Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej: piśmiennictwo zagraniczne (BABIN) oraz BABIN 2.0 — opracowywane również w Zakładzie Dokumentacji Księgoznawczej Biblioteki Narodowej. Uruchomiony w lipcu 2011 r. blog BABIN 2.0 (babin.bn.org.pl) to wersja on-line redagowanej w Bibliotece Narodowej bibliografii, ukazującej się w formie drukowanej kwartalnie od 1969 r. do końca 2010 r., w postaci samoistnego dodatku do *Przeglądu Bibliotecznego*. BABIN był kontynuacją opracowywanego od 1955 r. w Instytucie Bibliograficznym *Przeglądu piśmiennictwa o książce*. Analizy dokumentacyjne i adnotacje zawarte w BABIN przedstawiały nowe problemy i zjawiska, w tym tematykę w Polsce mało znaną lub jeszcze nieznaną.

Blog BABIN 2.0, podobnie jak wcześniejsze formy tej bibliografii, prezentuje analizy dokumentacyjne i abstrakty wybranych artykułów z bieżących zagranicznych czasopism naukowych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, wpływających do Biblioteki Narodowej oraz dostępnych on-line. Celem twórców serwisu jest prezentacja problematyki bibliotekarskiej w różnych aspektach i z różnych punktów widzenia oraz

Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki

II Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech

Poznań, 17-19 kwietnia 2013

informowanie o treści najciekawszych i najlepiej charakteryzujących nowe kierunki badań publikacji pojawiających się w światowym piśmiennictwie fachowym, pochodzących z najważniejszych i najbardziej reprezentatywnych dla bibliotekoznawstwa i informacji naukowej tytułów (ok. 150 czasopism z ponad 20. krajów, w 6. językach). W doborze materiałów (wybieramy, ze względu na olbrzymią liczbę nowych publikacji) uwzględnia się prace relacjonujące aktualne tendencje, metody i doświadczenia we współczesnym bibliotekarstwie światowym, dokumentacji i nauce o informacji oraz stan i postęp fachowej wiedzy bibliotekarskiej, bibliograficznej i bibliologicznej. Typowane są również artykuły sygnalizujące kierunki zmian w technologii, dotyczące mediów, publikacji elektronicznych, rynku książki, upowszechniania Internetu i sposobu funkcjonowania bibliotek w erze cyfrowej, omawiające tendencje kulturowe i społeczne oraz akty prawne istotne dla pracy bibliotek.

Zawartość BABIN 2.0 jest dostępna dla wyszukiwarek, jego użytkownicy mają też do dyspozycji opcje prostego wyszukiwania (według autora, tytułu czasopisma lub frazy z tekstu analizy), przeglądania serwisu według 29. kategorii i listy tagów oraz możliwość dodawania komentarzy. Strona bloga aktualizowana była początkowo trzy razy w tygodniu, obecnie dwa razy w tygodniu. Statystyki odwiedzin BABIN 2.0 (według statystyk Google, 12.03–11.04. 2013 r.):

- kryterium: język — 93,82% polski (pozostałe: angielski, rosyjski, czeski),
- kryterium: kraj/terytorium — 97,11% Polska (pozostałe: Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Austria, Białoruś, Francja),
- kryterium: miejscowość — 28,27% Warszawa (pozostałe: Kraków, Katowice, Wrocław, Toruń, Poznań, Łódź).

Liczba osób, które odwiedziły tę witrynę, to 1120 unikalnych użytkowników (1489 odwiedzin), 3122 odsłony. Średni czas trwania odwiedzin wynosił 2 minuty i 3 sekundy. Analizy dokumentacyjne z BABIN 2.0 archiwizowane są kwartalnie w bibliograficznej bazie danych dostępnej przez stronę Biblioteki Narodowej i prowadzonej od roku 1993. Baza ta rejestruje też wcześniejsze teksty z *Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej* z zeszytów wydawanych od 1990 r. (5569 dokumentów — stan na kwiecień 2013 r.).

PBB oraz BABIN — źródła konkretnych informacji i narzędzia promocji dorobku bibliologicznego, dają rzetelny materiał potrzebny do rozwoju nauki, dla osób kształcących się w dziedzinie bibliotekarstwa i informacji naukowej, bibliotekarzy, bibliotekoznawców, pracowników informacji naukowej, a także instytucji kultury. Poprzez bibliografię bibliologiczną wspiera się i upowszechnia działalność sektora książki, dostarcza się (możliwie pełną w założeniu redaktorów) informację z tej branży, promuje się wszelkie inicjatywy wspierające czytelnictwo i książkę.

Przedstawione dokonania to efekt działań kiluosobowego zespołu pracowników Zakładu Dokumentacji Księgoznawczej, wykonujących również inne prace wynikające z zadań jednostki. Na meliorowanie treści w bazie pozostaje mniej czasu, wysiłki są

Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki

II Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech

Poznań, 17-19 kwietnia 2013

zatem kierowane w pierwszej kolejności na prace bieżące. Rejestracja egzemplarza obowiązkowego wpływającego do Biblioteki Narodowej, a następnie dbałość o kompletność rejestracji bibliograficznej za dany okres są czynnościami spójnymi i wzajemnie uzupełniającymi się w procesie redakcyjnym. Planuje się możliwie szybkie skompletowanie i zredagowanie dorobku piśmiennictwa od roku 2010. Ważne jest zwiększenie dostępności zawartości PBB poprzez jej publikowanie i uaktualnianie w sieci oraz udostępnianie w formie przyjaznej dla użytkownika.

Na I konferencji Konsorcjum BazTech w 2009 r. podkreślono, że cennym dla polskiego dorobku bibliologicznego byłoby skompletowanie w PBB również retrospektywnego dorobku bibliologicznego. Ta praca nadal pozostaje do wykonania. Ujęcie całościowe przeszłych i bieżących opracowań z wiedzy o książce byłoby niewątpliwie wartościowe dla współczesnej bibliologii. Spójrzmy na bazę PBB poprzez pryzmat materiału wyjściowego do badań kultury książki polskiej — możliwie pełne opisanie całego szeroko pojętego dziedzictwa książki, w jego różnych funkcjach, a także rejestracja bibliograficzna zmiennych ról książki we wszystkich sferach życia kulturowego i społecznego na przestrzeni lat, powinny przyczynić się do postulowanego od lat powstania syntezy dziejów książki w Polsce. Polska Baza Bibliologiczna byłaby bez wątpienia cenniejszym źródłem informacji bibliologicznej, a obraz stanu badań pełniejszy.